

¡BOMBA!

Reina en baile la alegría,
tradición y serenata;
brillen terno y alpargata
¡en noches de vaquería!

K'uintsil

Miércoles 9 de julio de 2025

CAMPECHE · YUCATÁN · QUINTANA ROO · AÑO 11 · NÚMERO 2516 · www.lajornadamaya.mx

Unescoe' tu k'a'aytaj sajbe'entsil ku yantal yóok'ol kaab ikil u seen k'a'abéetal ja' ti'al generativa IA

Efe 18
Oochel Reuters

Ba'ax k'aaba'inta'an inteligencia artificial generativa (IAG) táan u bin u chich pets'ik recursos energéticos beyxan ja' yaan yóok'ol kaab, ba'ale' modelos ma' seen nuuktako'ob yéetel uts u meyajob'e' je'el u beetik u p'iitchajal u k'a'abéetkunsal tak u 90% le ba'alo'obo', beey tu ya'alaj Unesco ti' k'a'aytajil ts'iib le martes máanika'.

Ts'iibe' k'aaba'inta'ab 'Más inteligente, más pequeña, más

fuerte: IA generativa eficiente en el uso de recursos y el futuro de la transformación digital', ts'o'oke' ku ch'a'achibtik u séeb k'éexel bix u meyajta'al u modelosil IAG ti'al ka chichankúunsa'ak tumen beyo' ma' talam je'el u k'a'abéetkunsalalo'ob yéetel ma' táan u jach k'askúuntik yóok'ol kaab.

Ichil ba'ax a'alab te'el ts'iibo', nu'ukulo'ob je'el bix ChatGPT táan u k'a'abéetkunsiko'ob maanal 300 GWh lalaj ja'ab. Lela' leti'e' beyka'aj u muuk'il

sásil ku k'a'abéetkunsal tumen maanal óoxpéel millonesil máako'ob ti' lu'umo'ob je'el bix Etiopía.

Beyxan, ts'iibe' ku ch'a'achibtik beyka'aj uk'be'en ja' ku ch'a'abal ti'al kúuchilo'ob tu'ux yaan datos yéetel le ku beeta'al u meyaj le sistemas je'elo', ts'o'oke' lelo' je'el u yóoxtenchajal ti'al u ja'abil 2027 te'el nojoch tecnológica mola'ayo'ob.

Leona Verdadero', u expertail IA ichil Unesco, yéetel juntúul máax ti' jo'olbes ts'iibe', tu

chiikbesaj ka'ap'éel talamilo'ob: le jach p'iit ba'al jóok'sa'an yóok'olal beyka'aj u muuk'il sásil yéetel ja' ku meyaj ti'al el modeloso', yéetel ba'axo'ob k'atik u beel nukuch sistemas, u ya'abile' leti'e' k'ala'antako'obo'.

Jump'éel ti' le ba'ax ku kaxta'al yéetel meyajje', "u sásil kúunsa'al bix je'el u béeytal u yantal datos yóok'olal beyka'aj ba'al ku k'a'abéetkunsal kéen beeta'ak u meyaj modelos generativos».